

gensburg, werd eindelijk eene Rijkscommissie van den keizer benoemd, die, in de maand Augustus 1688, te Bielefeld bijeen kwam, en de wettige erfgenamen, door afkoop, zocht te bevredigen. Men bood eerst dezelve, voor den afstand van het graaffchap Bentheim, *veertig duizend Rijksdaalders* aan. Hierbij voegde men naderhand het bezit der Heerlijkheid *Alpen*; maar dewijl de bevoelmagtigden der jonge graven hiermede niet te vrede waren, moest deze commissie, onverrigter zaak, uit een gaan. In het volgend jaar kwam men andermaal te Bielefeld bij een, en men verhoogde het aanbod, met het bezit van *Wevelinghoven*, en als dit ook niet aannemelijk bevonden werd, bood men, in plaats van al het voorgemelde, het graaffchap Steinfurth alleen tot schadeloosstelling aan, met bijvoeging van de heerlijkheid *Alpen*, en het regt van opvolging, in het graaffchap Bentheim, wanneer vroeg of laat de mannelijke aftammelingen van ARNOLD MAURITZ WILHELM uitsterven mogten, overeenkomstig de schikking, door de graven van Bentheim en Steinfurth in het jaar 1487 gemaakt; zullende, tot meerdere verzekering hiervan, de graven van Steinfurth in de leenbrieven van den keizer mede benoemd en als mede beleend beschouwd worden. Welk regt zich ook de graaf ARNOLD MAURITZ WILHELM, bij de beleening met het graaffchap Steinfurth, voorbehield.

Hierop scheide de vergadering andermaal. In het jaar 1697 in de maand Mei, traden de bevoelmag-

magtigden ten derde maal te zamen, om over dit aanbod een besluit te nemen. De gedeputeerden der jonge graven bewezen intusschen, dat het aangeboden geene gelijke waarde, met het graaffchap Bentheim, had, wanneer men nog het bezit van *Hawiker Werth* en eene jaarlijksche rente van *duizend Rijksdaalders* uit het graaffchap Bentheim, en wel uit de opbrengst der steenkulen, bij het vorig aanbod voegde, hetwelk alles de zonen, na den dood van hunnen vader, aantreden zouden, zullende hun tot dien tijd jaarlijks eene som gelds tot onderhoud gegeven worden.

Als deze voorlagen aan de jonge graven ter ratificatie aangeboden werden, namen de oudste en de jongste, ERNEST en STATIUS PHILIP, dezelve onder volgende voorwaarden aan:

1. Dat aan elken der jonge graven, dewijl het graaffchap Steinfurth nauwelijks het vierde deel tegen Bentheim opbragt, van het jaar 1668 af tot 1691 toe, jaarlijks *duizend Rijksdaalders*, ter betaling hunner schulden zouden gegeven worden.

2. Dat in plaats der kostbare meubelen op het kasteel te Bentheim, die op het slot te Steinfurth, zorgvuldig voor hen zouden bewaard worden.

3. Dat de van Steinfurth verkochte landgoederen door andere zouden vervangen worden.

4. Dat de aan hunne overledene moeder geschonkene boeren hoven, met alle daarvan, sedert haren dood, getrokkenene voordeelen zouden terug gegeven worden.

5. Dat de oude schulden, welke bij de voormalige erfdeeling van Steinfurth en Alpen, op Bentheim en Teklenburg overgegaan waren, nu ook ten laste der laatstgemelde graaffchappen blijven zouden.

6. Dat voor de jaarlijksche duizend Rijksdaalders uit het graaffschap Bentheim, gelijk ook voor de verloopene of toekomstige kosten, tot onderhoud der jonge graven, volkomene zekerheid zoude gegeven worden.

7. Dat geene verdere schulden van de eene of de andere zijde, op de beide graaffchappen, zouden gemaakt worden.

8. Dat de Steinfurtsche pleitgedingen, tegen Munster en Teklenburg, tot den dood van hunnen vader zouden voortgezet, en niets daarin ten nadeele der toekomstige bezitters van Steinfurth verzuimd worden.

9. Dat de schade, welke, uit andere nog loopende proceduren, voor Steinfurth ontstaan mogt, aan de jonge graven zoude vergoed worden.

10. Dat de uitvoering van dit vergelijk met alle trouw en eerlijkheid zoude geschieden.

Als nu graaf ERNST WILHELM den 26. Mei 1693, in het 70ste jaar zijns ouderdoms, overleed, nam ARNOLD MAURITZ WILHELM het graaffschap Bentheim in bezit; het graaffschap Steinfurth, met de heerlijkheden *Alpen* en *Hawiken Werth*, aan zijne afwezige neven overlatende, zonder evenwel de voorwaarden, op welke zij in deze ruiling toegestemd hadden, vervuld te hebben of te willen vervullen.

Den 14 November dezes jaars namen de bevoemag-

magtigden der jonge graven bezit van Steinfurth; zij vonden echter daar alles in zulk eenen slechten toestand, dat zij de waarde van dit graaffschap nauwelijks op een vierde deel, tegen Bentheim, berekenen konden. Zij deden hierover de nadrukkelijkste verzoogen aan den graaf ARNOLD MAURITZ WILHELM, die hun ten antwoord gaf, dat hij zich verder aan niets gebonden hield, dan aan hetgeen hij hun overgeleverd had. Wegens de bepaalde *duizend Rijksdaalders*, uit het graaffschap Bentheim, konden hunne Principalen zich jaarlijks bij hem vervoegen. Eindelijk kwamen de graven ERNEST en CHRISTOPHER BERNHARD (want ARNOLD JOOST was reeds overleden, en STATIUS PHILIP lag, aan eene voor *Landen* ontvangene wonde, gevaarlijk ziek) in perfoon over, om alles in oogenschijn te nemen. Zij werden van alle Steinfurtsche en zelfs van vele Bentheimfche onderdanen, met de grootste vreugd ontvangen; vonden echter op het kasteel nauwelijks zoo vele meubelen, als ter behoorlijke huisvesting noodig waren. Ook werden zij door den bischop van Munster zeer onvriendelijk behandeld, daar deze hen slechts als zijne landzaten of onderdanen beschouwde, en aan de ingezetenen van Steinfurth, bij zware straf verbood, hen voor landheeren te erkennen.

Uit het een en ander ontstonden nieuwe klagten en onaangenaamheden. Daar graaf ARNOLD MAURITZ WILHELM zich reeds, door den keizer, met het Boven graaffschap Bentheim en de Heerlijkheid Emmelen-

kamp, had laten beleenen; zoo verzocht graaf ERNEST van den koning van Grootbritannien, als Stadhouder der Nederlanden en Leenheer van Nieuwenhuis met zijn toebehoor, (waaronder men het geheele Nedergraaffschap wilde trekken) de beleening met dit gedeelte van zijn vaderlijk erfdeel. Hij verkreeg ook dezelve, den 23 Mei 1696; graaf ARNOLD MAURITZ WILHELM drong, echter bij de burgemeesters van Nieuwenhuis, Ulzen en Veldhuizen, op de huldiging aan, en eischte dezelve bij straf van eenige duizend Rijksdaalders. Graaf ERNEST daarentegen beval, hem niet te huldigen. De burgers weigerden derhalve aan den eerstgemelden de huldiging. Om hen daartoe over te halen, verscheen hij in persoon met de gravin, zijne hofbedienden en 25 Munstersche soldaten, onder bevel van eenen Officier, te Nieuwenhuis. Alle burgers waren opgeroepen, en stonden gewapend op de markt. De graaf met de gravin en een aanzienlijk gevolg, omringd van het Munstersch Militair, had zich voor de kerkdeur geplaatst, en meende de huldiging te ontvangen, toen juist de rijdende post van Lingen aankwam, en aan de burgemeesters eenen brief bragt, waarin hun, door graaf ERNEST, bij straf van *duizend dukaten*, verboden werd. graaf ARNOLD MAURITZ WILHELM voor hunnen landheer te erkennen. Naauwelijks had de burgerij hiervan berigt gekregen, of zij schoot hare geweren in de lucht af, en riep uit éénen mond: *lang leve ERNEST, onze wettige Landheer!*

De

De burgemeesters verklaarden nu, dat zij niet anders dan gedwongen, graaf ARNOLD MAURITZ WILHELM huldigen konden. Deze, zulk eene gedwongene huldiging niet willende ontvangen, reisde derhalve, met zijn gevolg, weer naar Bentheim. De huldiging werd intuschen andermaal bij straf van *vijfduizend goudgulden* bevolen, en daar de burgers in hunne weigering volhardden, werden zij in voorgemelde boete veroordeeld. Daar men nu vreesde, dat deze boete bij executie zoude ingevorderd worden, zoo wapenden de ingezetenen van het geheele Nedergraaffschap zich, en maakten de onderlinge afspraak, dat, op het eerste signaal, door de torenklok gegeven, alle gewapenden te paard en te voet, naar de bedreigde plaats zouden snellen, om geweld met geweld af te keeren. Intuschen hielden de burgemeesters niet op, bij Zijne Koninklijke Majesteit WILLIAM III, daar op aan te dringen, dat hij als leenheer, met de gewapende magt, tuschen beiden treden wilde; waaraan Z. Majesteit, dan ook eindelijk gehoor gaf, wordende den kommandant VAN WIJENHORST te Koevorden gelast, het kasteel Dinkelrode te Nieuwenhuis, door eenen luitenant met dertig man te laten bezetten. De luitenant liet de kleine poort in stukken slaan, en beval de grafelijke beampten het kasteel te ruimen. Daar echter het volk op deze lieden zeer verbitterd was, zoo verzochten zij den bevelhebber om een vrij geleide, hetwelk hij hun gaf. Onmiddelijk hierna verscheen

O 4

graaf

graaf ERNEST in perfoon. De vreugd der inwoners was onbeschrijfelijk. Tranen rolden in menigte langs de wangen. De burgers stonden onder het geweer en gaven drie salvo's. De jonge dochters verschenen paar aan paar, reikten haren landheer den eerewijn, en versierden de poort van den burg met bloemen. De landlieden bragten zoo veel vleesch, boter, haver en hooi, dat de burg wel voor een jaar daarvan voorzien was.

ARNOLD MAURITZ WILHELM protesteerde tegen deze bezitneming, onder den 11 October 1696, en het twistvuur brandde heviger dan voorheen. Beide partijen werden door magtige vorsten gerugsteund. ARNOLD MAURITZ WILHELM deed alles, wat mogelijk was, om zijnen neef ERNEST uit het bezit van het Nedergraaffschap te verdringen. Deze maakte zich intusfchen, door zijn verstandig, regtvaardig en menschlievend gedrag, bij de ingezetenen, van dag tot dag meer bemind, en stoorde zich aan de woelingen zijner tegenpartij niet, tot dat, op voorstel van den keizerlijken gezant in den Haag, door de Staten Generaal en den Raad van Z. M. den koning WILLIAM III. van Grootbrittanje, den 6 Nov. d. j. besloten werd, dat het Nedergraaffschap Bentheim, door geen der beide strijdende Heeren Graven zoude bezeten worden, voor dat het Bielefeldsche verdrag geheel vervuld zoude zijn, dat het Nederlandsche Militair naar Koevorden terug trekken, en de koninklijke rentmeester der Bentheimsche goederen, PONTANUS, het

het Nedergraaffschap administreren zoude. Men gaf graaf ERNEST, onder de hand, den raad, ter bevordering van den vrede, zich een tijdlang van Nieuwenhuis te verwijderen, terwijl men plegtig beloofde, hem met eene veel sterkere magt te zullen bijstaan, wanneer graaf ARNOLD MAURITZ WILHELM tegen dit zoogenaamde Interims verdrag handelen zoude. De laatste zocht, langs allerlei wegen, weer in het bezit van het Nedergraaffschap te geraken; doch te vergeefs.

Eindelijk had het laatste congres over deze langdurige twisten, in het jaar 1701, in den Haag plaats, waar dan de zaak, door eene compromisforiale uitspraak van Z. M. den koning van Grootbrittannien, WILLIAM III., beslist werd.

Graaf ARNOLD MAURITZ WILHELM nam aan, het Bielefeldsche verdrag in alle deelen te vervullen, en behalve de jaarlijksche *duizend Rijksdaalders* uit het graaffschap Bentheim, nog de som van *tachtig duizend Rijksdaalders*, wegens de niet betaalde kosten van onderhoud, aan de graven ERNEST en STATIUS PHILIP uit te keeren. Tien jaren lang zoude dit kapitaal, tegen betaling van behoorlijke rente, staan blijven; na afloop van dezelve echter, in de handen der beide graven, geleverd worden. Voorts werden alle overige burgerlijke en kerkelijke grieven, door dit compromis, uit den weg geruimd, hetwelk men in de Bentheimsche kerken orde,

met alle daartoe behoorende stukken afgedrukt vindt. (*)

Den 1 November 1701 werd dit verdrag, door graaf ARNOLD MAURITZ WILHELM, in den Haag ge-
teekend. Hij ontving de gelukwenschingen van de
aanwezende Heeren gecommiteerden, en ziet! in dien
zelfden oogenblik overviel hem eene beroerte, die
den 15 November d. j. een einde aan zijn leven
maakte. Het ontzielde ligchaam werd van den Haag
naar Bentheim gevoerd, en in de nieuwe Catholijke
kerk, naast dat van zijnen oom ERNST WILHELM,
bijgezet.

Graaf ERNST overleed den 10 Maart 1713, in
het 52ste jaar zijns levens te Steinfurth. Hij stierf,
gelijk hij geleefd had, als een Christen. (†)

(*) Het Nedergraaffschap Bentheim bleef intusfchen, tot
dat alle deelen van het verdrag vervuld waren, van de Ne-
derlanders gesequestreerd. Dit duurde van 1701 tot 1715,
toen graaf HERMAN FREDERIK in het volle bezit van het ge-
heele graaffschap gesteld werd.

(†) Men leze hierover de gedrukte lijkpreek van mijnen
overgrootvader, Profesfor ARNOLD VISCH; over Heb. XI: 22.

TIENDE HOOFDSTUK.

DAGVERHAAL VAN HET VOORGEVALLENE IN
HET GRAAFSCHAP BENTHEIM, GEDUREN-
DE DEN ZEVENJARIGEN OORLOG. (*)

De graaf FREDERIK KAREL van Bentheim, die, in
het jaar 1752, zijn land aan Z. M. den koning van
Grootbrittanje, tegen betaling zijner schulden verpand
had, en zich den meesten tijd te Parijs ophield, trad,
in het begin van den *zevenjarigen* oorlog, in Fran-
schen krijgdsdienst. Hij had een eigen regiment op-
gerigt, hetwelk meest uit Elsfassers bestond, en aan
het hoofd van hetzelfde, nam hij den 2 Augustus
1757, weer bezit van zijn graaffchap.

Den 8 Aug. werden alle ingezetenen van het ge-
regt Bentheim, op het slotplein, verzameld, om den
graaf als landheer, volgens een bevel van den koning
van Frankrijk, hetwelk hun voorgelezen werd, te
huldigen. Des achtermiddags geschiedde zulks te
Schutterop.

Den 9 Aug. had de huldiging te Noordhoorn plaats;
den 11 derzelver maand geschiedde die te Nieuwen-
huis, Veldhuizen en Ulzen, en den 12 te Emme-
lenkamp.

1758. Den 23 Maart hadden 5 regimenten te
paard, van de uit Oostvriesland retirerende Franschen,
hun

(*) Dit verhaal is ontleend uit de nagelatene papieren
van eenen geloofwaardigen ooggetuige.